

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-49>

УДК 330.342

Братусь Іван Вікторович

аспірант,

Державне некомерційне підприємство «Державний університет

«Київський авіаційний інститут»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3520-5473>**Ivan Bratus**

State Non-Commercial Company "State University

"Kyiv Aviation Institute"

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО РОЛЬ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF INCLUSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT AND ITS ROLE IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Анотація. У статті систематизовано основні невіділені проблеми, що стали передумовою виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки. Вони розглянуті як у глобальному контексті, так і з урахуванням особливостей української ситуації. Досліджено, наскільки затверджені цілі сталого розвитку до 2030 року, та визначені індикатори, що їх розкривають, охоплюють невіділені проблеми, які призвели до виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки. Визначено, що такі задачі, як працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та забезпечення гендерної рівності, охоплено цілями сталого розвитку. Разом з тим, працевлаштування осіб з інвалідністю та ветеранів війни, забезпечення стабільності доходів населення потребують додаткового розкриття в цілях сталого розвитку. Запропоновано шляхи адаптації відповідних цілей та індикаторів з метою врахування невіділених соціально-економічних задач.

Ключові слова: інклюзивний розвиток економіки, сталий розвиток, цілі сталого розвитку, індикатори.

Summary. The article systematizes the main unresolved issues that became to the prerequisite occurrence of the concept of inclusive economic development. The key challenges was identified, including the high level of poverty in developing countries, unequal income distribution and social inequality, the need to involve migrants and internally displaced persons in economic activities, the inclusion of people with disabilities, ensuring gender equality, and improving access to healthcare and education. These issues were examined both in a global context and within the specific circumstances of Ukraine. The paper demonstrates how these factors served as prerequisites for the development of the inclusive economic development concept. The evolution of inclusivity-related terms was explored, from "inclusive development" to "inclusive growth" and eventually "inclusive economy." Definitions of "inclusive economy" provided by international organizations as well as Ukrainian and foreign researchers were presented. The study investigates the extent to which the Sustainable Development Goals adopted for the period up to 2030, along with their associated indicators, address the unresolved issues that gave rise to the inclusive development concept. To achieve this, current legal and regulatory acts guiding the implementation of sustainable development in Ukraine were analyzed, including the Presidential Decree on the Sustainable Development Goals and the Cabinet of Ministers' directive that elaborates on them. It is determined that a number of the problems underpinning the inclusive development concept are reflected in Ukraine's Sustainable Development Goals, such as employment of internally displaced persons and ensuring gender equality. However, areas like employment of people with disabilities, veterans' reintegration into the workforce, and income stability still require further elaboration within the Sustainable Development Goal framework. The article proposes directions for adapting the Sustainable Development Goals by introducing additional indicators to better reflection unresolved socio-economic challenges.

Keywords: inclusive economic development, sustainable development, sustainable development goals, indicators.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що в останні роки значного поширення набула концепція сталого розвитку, в світі залишається не-

рішеним цілий ряд важливих соціальних та економічних проблем. Під їх впливом сформувалася нова концепція інклюзивного розвитку економіки.

На сьогодні залишається питання, наскільки поточний стан концепції сталого розвитку економіки охоплює вирішення задач, що призвели до формування концепції інклюзивного розвитку економіки. В разі виявлення недостатнього розкриття концепцією сталого розвитку невирішених задач, цілі концепції мають бути адаптовані для охоплення, акцентування та прискорення вирішення нерозв'язаних задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням передумов виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки займалися зарубіжні та вітчизняні вчені. Зокрема, ця проблема згадується в працях Шарретт Б. [14, с. 2], Стігліц Дж. [15, с. 24], Дідух С.М. [27, с. 9], Степаненко С.В. [33, с. 95], Базилюк А.В. [25, с. 20]. Слід зауважити, що більшість науковців акцентують на недоліках наявних моделей економічного зростання і необхідності впровадження нових принципів економічного розвитку. Проте залишається нерозкритою тема необхідності адаптації цілей сталого розвитку з врахуванням передумов, що сприяли виникненню інклюзивного розвитку економіки.

Метою статті є аналіз невирішених проблем, що сприяли формуванню концепції інклюзивного розвитку економіки. Також проведення дослідження охоплення цих задач концепцією сталого розвитку та визначення шляхів адаптації цілей сталого розвитку з урахуванням невирішених проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що концепція сталого розвитку набула активного розповсюдження, та всі 193 держави – члени ООН прийняли план досягнення спільного кращого майбутнього у 2015 році, в світі залишаються невирішеними ряд значних соціально-економічних проблем. Серед ключових невирішених задач можна виділити:

- високий рівень бідності в країнах, що розвиваються [31, с. 54];
- нерівномірний розподіл доходів та соціальна нерівність [11, с. 2];
- залучення до економічної діяльності мігрантів та вимушено переміщених осіб всередині країни [30, с. 1];
- залучення до економічної діяльності осіб з інвалідністю [24, с. 1];
- гендерна нерівність [23, с. 5];
- підвищення рівня доступу до медичних послуг [17, с. 20];
- підвищення рівня доступу до освіти та її якості [1, с. 3].

Попри значні досягнення науково-технічного прогресу, населення світу продовжує стикатися з різними видами нерівності та несправедливості, які не сприяють економічному розвитку та соціальній стійкості. Згідно з дослідженнями, проведеними Королівським економічним товариством,

соціальна нерівність впливає на економічний розвиток країни: зростання нерівності пов'язане зі зниженням темпів економічного зростання, зростанням безробіття і зниженням соціальної довіри [2, с. 7]. Також, як показали К. Pickett і R. Wilkinson, країни з меншою нерівністю стабільніші, там менше конфліктів і люди живуть довше [10, с. 20].

Майже 90% населення країн, що розвиваються, живуть менш ніж на 10 доларів США на день. Близько половини з них живуть менш ніж на 2,5 долари на день. Розрив між багатими і бідними значно збільшився. Розрив між бідними і багатими країнами набагато більший, ніж 30 років тому. Він навіть більший, ніж у 1820 році [31, с. 54].

У той же час, для країн, що розвиваються, головним пріоритетом було і залишається досягнення запланованих економічних показників, бюджетних надходжень та інвестицій. Питання трансформації економічного зростання у збільшення добробуту нації та розвиток людського потенціалу перебувають на периферії турбот політичних та економічних еліт [27, с. 13].

За оцінками Світового Банку, під час війни станом на 2024 рік близько 29% населення України живе за межею бідності. Такий значний показник утворився через військову агресію РФ, з 2020 року кількість людей, що проживають за межею бідності, зросла на 1,8 мільйона чоловік [18, с. 1].

В Україні інфляція в кризові періоди набуває дуже високих значень та доходи населення далеко не завжди зростають з подібною швидкістю. Якщо порівняти темп інфляції та зростання середньої заробітної плати в країні, то значне відставання зростання заробітної плати мало місце в 2014–15 та 2022 роках [29, с. 1; 32, с. 1]. У таких випадках доходи громадян втрачають вартість, а у населення відсутнє відчуття фінансової стабільності та захищеності.

Але проблема нерівності та соціальної напруженості існує не лише серед бідних країн світу. Хоча рівень бідності в розвинених країнах в абсолютному вираженні невисокий, проблема полягає в зростаючій нерівності та концентрації багатства. В 2018–2019 роках соціальні протести охопили міста з високим рівнем економічного розвитку: Париж, Гонконг і Сантьяго. За загальноприйнятою методикою оцінки рівня життя населення, у жителів цих міст не мало б бути причин для протестів. Рівень соціальних благ високий, рівень доходів вищий за середній по країні та інфраструктура добре розвинена. Проте причинами протестів є соціальні вимоги, зокрема справедливий розподіл доходів, політична свобода, зменшення майнової нерівності та створення «соціального ліфтів» [11, с. 2].

Результати президентських виборів в Україні в 2019 році також можна трактувати як електоральну революцію. Відсутність проведення дієвих реформ

та подолання соціальної нерівності призвели до того, що президентом України було обрано людину без досвіду в політиці, але з позиціонуванням чесної людини з народу. Окрім того, Володимира Зеленського суттєво вирізняли стиль та джерела комунікації [8, с. 264]. Тому на відміну від Парижу, Гонконгу та Сантьяго, протест відбувся не у вуличній формі, а на виборчих дільницях.

Для розвинутих країн Європи важливою є тема залучення до економічної діяльності мігрантів і громадян країни іноземного походження. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, в розвинутих країнах Європи від 20 до 40% населення складають іноземці та громадяни країни, народжені за кордоном [3, с. 1; 4, с. 1]. При цьому частка безробітних серед громадян країни, народжених за кордоном, складає до 20% [5, с. 1].

Для України дуже важливе працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Станом на червень 2023 р. було зареєстровано 4 871 807 внутрішніх переселенців [30, с. 1]. Але при цьому, згідно з опитуванням роботодавців, лише 36% підприємств готові наймати ВПО [34, с. 70].

Також, за даними Міністерства у справах ветеранів та Державної служби статистики, в Україні 2,7 мільйона цивільних осіб і близько 500 000 учасників бойових дій є інвалідами [24 с. 1]. На додаток до цього, внаслідок повномасштабної війни РФ проти України кількість інвалідів поступово збільшуватиметься. Але навіть за такої ситуації, згідно до опитуванням роботодавців, лише 32% підприємств готові наймати осіб з інвалідністю [34, с. 70].

Ще одним з важливих проявів нерівності залишається гендерна нерівність. Але у багатьох країнах жінки, як і раніше, стикаються з дискримінацією та обмеженими можливостями в політичній, економічній та соціальній сферах. Згідно з доповіддю Всесвітнього економічного форуму «Гендерний розрив 2024», середній рівень гендерної рівності у світі становить майже 69 %, тобто середньостатистична жінка має на 31 % менше можливостей і прав, ніж чоловік [23, с. 5]. Окрім цього, у країнах із високим рівнем доходу жінкам платять у середньому на 13% менше, ніж чоловікам, а в країнах із низьким і середнім рівнем доходу ця різниця складає 15% [7, с. 39].

Також важливим проявом нерівності залишається нерівність у доступі до медичних послуг, яка є проблемою в багатьох країнах світу. Відповідно до оцінки Всесвітньої організації охорони здоров'я, більш ніж 400 млн людей не мають повноцінного доступу до найпростіших медичних послуг [17, с. 2]. Це в першу чергу стосується мешканців країн, що розвиваються, а також жителів віддалених та сільських районів.

Окрім цього, доступ до освіти та її якість залишається актуальною проблемою в багатьох країнах світу. Глобальні дані свідчать про те, що вищий

рівень освіти збільшує ймовірність працевлаштування і веде до зростання доходів [19, с. 817]. Гендерна нерівність також впливає на доступ до освіти. У всьому світі 130 мільйонів жінок не мають доступу до шкільної освіти [1, с. 3].

Таким чином, описані вище соціально – економічні види нерівності призвели до становлення та поширення нової моделі економічного розвитку. Так починає формуватися концепція інклюзивного розвитку економіки. В своїй доповіді в 2005 році Світовий банк дає визначення інклюзивного розвитку, як розвитку, який забезпечує усім верствам населення, особливо бідним і маргіналізованим, рівний доступ до можливостей участі в ухваленні рішень та отримання вигоди від економічного зростання [21, с. 118].

Пізніше, у звіті Світового банку про світовий розвиток за 2008 рік було вперше використано термін «інклюзивне зростання». Під «інклюзивним зростанням» розуміли економічне зростання зі створенням можливостей для всіх верств суспільства, які могли приймати участь у цьому процесі і мати від нього вигоди [22, с. 165].

На інклюзивне зростання робиться акцент в доповіді ООН 2016 року «Людський розвиток для всіх і кожного». В ній зазначено, що для того, щоб людський розвиток був інклюзивним, зростання має охоплювати всіх людей і ґрунтуватися на чотирьох взаємодоповнюючих стовпах: зростання на основі зайнятості, посилення фінансової інклюзії, інвестування в пріоритети людського розвитку та впровадження високоефективних багатогранних інтервенцій (стратегій, що приносять вигоду обома сторонам) [28, с. 11].

У міру поглиблення досліджень у цій царині відбувався поступовий перехід від концепції інклюзивного розвитку до концепції інклюзивної економіки. Перехід до концепції інклюзивної економіки було відзначено в доповіді ОЕСР All on Board: Making Inclusive Growth Happen» у 2015 році. В ній інклюзивна економіка визначалася як економіка, в якій все населення матиме справедливий доступ до можливостей [12, с. 42].

В свою чергу Світовий банк з 2018 року почав користуватися терміном «інклюзивна економіка» у своїх публікаціях. Його експерти тлумачать інклюзивну економіку як систему, в якій усі працездатні особи, уряди та підприємства беруть участь у розвитку та мають від нього зиск. [20, с. 9].

Наведемо визначення поняття «інклюзивна економіка», яке даному поняттю дали світові організації, українські та іноземні дослідники (табл. 1).

Якщо узагальнити наведені визначення, то спільним для всіх є твердження, що інклюзивна економіка має забезпечувати справедливую зайнятість та чесний розподіл результатів праці серед усіх учасників.

Таблиця 1 – Визначення поняття «інклюзивна економіка»

Автор	Визначення поняття «інклюзивна економіка»
Міжнародна організація праці. Світова зайнятість та соціальні перспективи: тренди 2016 [9, с. 4]	Інклюзивна економіка означає створення якісних робочих місць для найбільш вразливих верств населення
Світовий банк. Звіт про інклюзивне зростання та розвиток 2018 [20, с. 9]	Економіка, в якій усі працездатні особи, уряди та підприємства беруть участь у розвитку та мають від нього зиск
Беннер К. та Пастор М. [16, с. 6]	Економіка, в якій розширюються можливості для загального процвітання, особливо для тих, хто стикається з найбільшими перепонами на шляху до благополуччя
Шарретт Б. [14, с.2]	Економіка має інклюзивний характер, якщо забезпечує справедливу зайнятість і справедливий розподіл багатства та можливостей серед усіх учасників харчового ланцюга
Стігліц Дж. [15, с. 24]	Це є економікою рівних можливостей, де у кожного є змога реалізувати свій потенціал, незалежно від соціального статусу
Шваб К. та Західі С. [13, с. 8]	Економіка, в якій кожен має можливість робити свій внесок в економічне зростання й отримувати від нього справедливу вигоду
Філіппова С., Єрмак С. [36, с. 5]	Економіка, в якій кожен економічний агент важливий, унікальний, цінний для суспільства і здатний задовольнити свої потреби

Джерело: побудовано автором на основі [9; 13–16; 20; 36]

Фонд Рокфеллера виділив основні принципи, на яких базується інклюзивний розвиток економіки. Серед них: зростання, участь, справедливість, стійкість, стабільність [16, с. 12].

На сьогодні, концепція сталого розвитку набула значної популярності і розповсюдження. Розглянемо, наскільки в ній охоплені проблеми, що призвели до появи концепції інклюзивного розвитку економіки. Для перевірки ступеня охоплення невирішених проблем, візьмемо затверджені цілі сталого розвитку до 2030 року [35, с. 1] та визначені на їх основі індикатори, що розкривають дані цілі [26, с. 3]. Відповідно до описаних вище соціальних – економічних проблем визначимо такі ключові задачі, розв'язання яких потребує уваги:

- працевлаштування осіб з інвалідністю;
- працевлаштування ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб (ВПО);
- забезпечення гендерної рівності;
- забезпечення стабільності доходів населення.

Щодо осіб з інвалідністю, індикатори досягнення цілей сталого розвитку відслідковують частку осіб з інвалідністю, охоплених програмами соціальної підтримки [26, с. 4]. Але при цьому немає жодних показників, які б відображали кількісну та якісну участь осіб з інвалідністю в економічній діяльності країни.

Відносно ветеранів війни, індикатори досягнення цілей сталого розвитку не містять жодних показників, незважаючи на те, що останнє оновлення документу відбулося наприкінці листопада 2024 року [26, с. 3]. Кращою є ситуація з відслідковуванням працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Для цілі «Мир, справедливість та

сильні інститути» є індикатор «частка працевлаштованих за сприяння Державної служби зайнятості зареєстрованих безробітних внутрішньо переміщених осіб» [26, с. 36]. Тобто можна стверджувати, що питання участі ВПО в розбудові економіки країни включене до соціальних індикаторів цілей сталого розвитку.

Найбільш охопленою групою індикаторами цілей сталого розвитку є гендерна рівність. Відносно неї виділено декілька ключових завдань, кожне з яких містить свої показники. Перше завдання це «Забезпечення рівних можливостей представництва жінок і чоловіків на вищих рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті», друге «Розширення економічних можливостей жінок» [26, с. 13]. Щодо забезпечення рівних можливостей представництва жінок виділені співвідношення жінок та чоловіків у складі Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, серед місцевих депутатів, на посадах державної служби та серед суддів. А відносно розширення економічних можливостей жінок розглядаються частка зареєстрованих юридичних осіб, в яких жінки займають посаду керівника, та частка зареєстрованих фізичних осіб – підприємців жіночої статі у загальній кількості зареєстрованих фізичних осіб.

Отже обрані індикатори щодо забезпечення гендерної рівності широко охоплюють представництво жінок на керівних посадах в державних установах, приватних організаціях та серед фізичних осіб – підприємців. В той же час, залишається поза увагою проблема нижчої оплати праці у жінок та менша частка участі в економічній діяльності, порівняно з країнами Європи [6, с. 1].

Стабільність доходів населення передбачає, що громадяни мають впевненість у майбутньому та відчувають стабільну купівельну спроможність за рахунок отриманих доходів. Серед затверджених цілей сталого розвитку є ціль «Гідна праця та економічне зростання». Але індикатори, що її розкривають, вимірюють рівень зайнятості працездатного населення, кількість осіб, що постраждали внаслідок нещасних випадків на роботі або зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці [26, с. 20]. Але наразі відсутні показники, які б відповідали за моніторинг зростання доходів населення. Тому для розкриття проблеми стабільності доходів населення, варто додати індикатори, як відображатимуть темп зростання доходів населення в порівнянні до темпу інфляції.

Таким чином, серед розглянутих задач, можна стверджувати, що цілями сталого розвитку охоплені такі задачі:

- працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО);

- забезпечення гендерної рівності.

Разом з тим, поза увагою затверджених цілей сталого та індикаторів, що їх розкривають, залишаються наступні задачі:

- працевлаштування осіб з інвалідністю;
- працевлаштування ветеранів війни;
- забезпечення стабільності доходів населення.

Як уже зазначалося, серед цілей сталого розвитку є близькі за змістом цілі для нерозкритих задач. Для працевлаштування осіб з інвалідністю – це «Подолання бідності». Працевлаштуванню ветеранів війни відповідає ціль «Мир, справедливість та сильні інститути», а забезпеченню стабільності доходів населення – ціль «Гідна праця та економічне зростання».

Для охоплення нерозкритих задач, в рамках зазначених цілей необхідно додати індикатори, що відповідатимуть необхідним проблемам. Пропонується в рамках цілі «Подолання бідності» та завдання «Підвищення рівня життєстійкості соціально вразливих верств населення» додати індикатор «Частка працевлаштованих осіб з інвалідністю». В рамках цілі «Мир, справедливість та сильні інститути» додати завдання «Створення умов для інтеграції ветеранів війни» та індикатор «Частка працевлаштованих ветеранів війни». Також, в рамках цілі «Гідна праця та економічне зростання» додати завдання «Забезпечення стабільності доходів населення» та індикатор «Перевищення темпу зростання середньої заробітної плати над темпом інфляції».

На рисунку 1 схематично зображена необхідна адаптація цілей сталого розвитку для того, щоб вони охоплювали невирішені задачі.

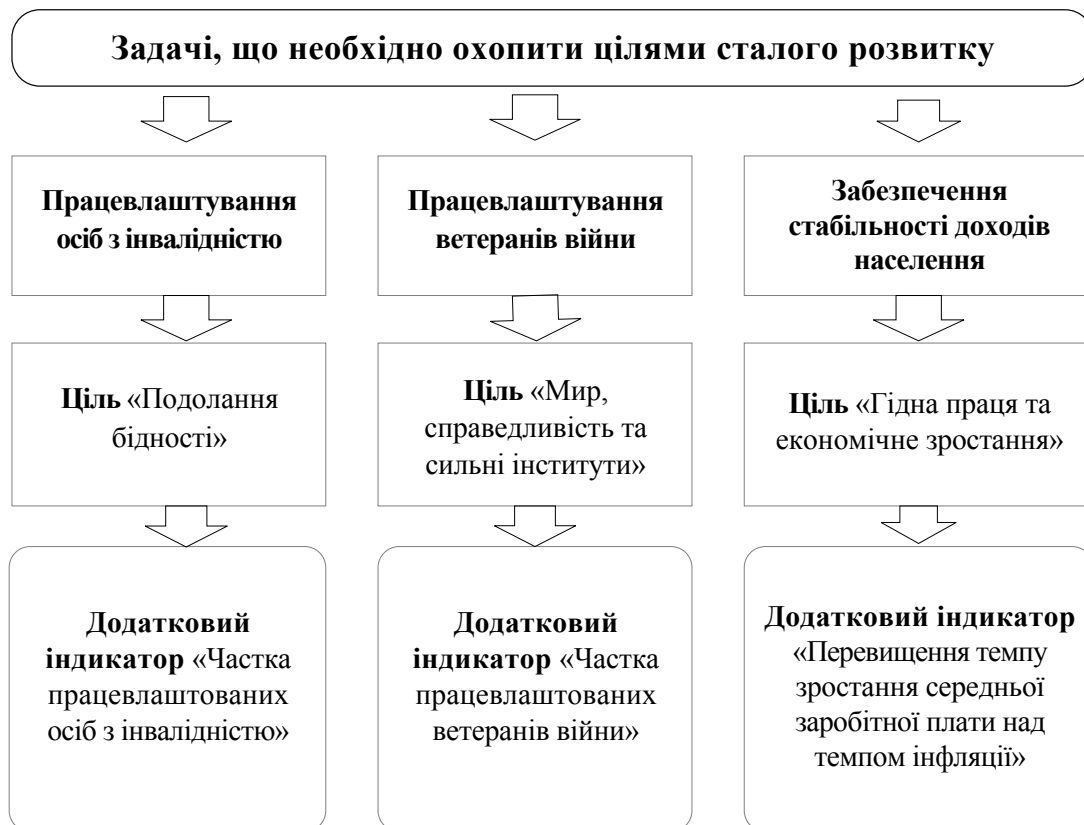

Рисунок 1 – Схематична адаптація цілей сталого розвитку

Джерело: розроблено автором

Таким чином, за рахунок запропонованої адаптації цілей сталого розвитку, буде охоплено невіділені соціально-економічні проблеми, а цілі сталого розвитку залишатимуться актуальними і відповідатимуть викликам та вимогам часу. Також, важливим фактором є те, що створюючи інклюзивний простір, ми збільшуємо пропозицію на ринку праці.

Висновки. Таким чином ми бачимо, що проблемами, які призвели до виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки, лише частково охоплені затвердженими цілями сталого розвитку до 2030 року. Найкраще розкрито проблему подолання гендерної нерівності та залучення жінок до

економічної діяльності. При цьому вкрай актуальні для України проблеми працевлаштування осіб з інвалідністю та ветеранів війни залишилися поза увагою. Окрім того відсутні індикатори, які б відповідали за моніторинг зростання доходів населення. За такого стану речей важливо зазначити, що соціальна складова концепції сталого розвитку потребує подальшого розвитку, розширення затверджених цілей та включення додаткових індикаторів, які підлягають моніторингу на постійній основі. Через врахування концепції інклюзивного розвитку економіки, цілі сталого розвитку залишатимуться актуальними і відповідатимуть викликам та вимогам часу.

Список використаних джерел:

1. Act for girls. Plan International UK. URL: <https://plan-uk.org/act-for-girls/girls-education-the-facts> (дата звернення: 16.02.2025)
2. Dabla-Norris E. et al. Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. *IMF Staff Discussion Notes*. 2015. Vol. 15, no. 13. P. 1. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781513555188.006> (дата звернення: 10.01.2025)
3. Foreign population. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-population.html> (дата звернення: 14.01.2025)
4. Foreign-born population. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-born-population.html> (дата звернення: 14.01.2025)
5. Foreign-born unemployment. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-born-unemployment.html> (дата звернення: 14.01.2025)
6. Gender Inequality Index. URL: https://hdr.undp.org/sites/default/files/2023-24_HDR/HDR23-24_Statistical_Annex_GII_Table.xlsx (дата звернення: 25.01.2025)
7. International Labour Office. Global Wage Report 2024-25: Is wage inequality decreasing globally? 2024. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-11/GWR-2024_Layout_E_RGB_Web.pdf (дата звернення: 21.01.2025)
8. Nyquist L., Neuburger M., Patel M. et al. The Zelensky phenomenon: Youth, social media and political engagement in Ukraine. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 14, 2020. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/6017> (дата звернення: 14.01.2025)
9. Office I. L. World Employment and Social Outlook: Trends 2016. International Labour Organization (ILO), 2016. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_513739.pdf (дата звернення: 24.01.2025)
10. Pickett K., Wilkinson R. The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone. London: Penguin, 2010
11. Sachs J. D. Why Rich Cities Rebel. Project Syndicate. 2019. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/explaining-social-protest-in-paris-hong-kong-santiago-by-jeffrey-d-sachs-2019-10> (дата звернення: 12.01.2025)
12. Sarfati H. OECD. In it together: Why less inequality benefits all. Paris, 2015. 332 p. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/issr.12091> (дата звернення: 23.01.2025)
13. Schwab K., Zahidi S. The Future of Jobs Report 2020. World Economic Forum. 2021. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/> (дата звернення: 24.02.2025)
14. Sharratt B. What do we mean by «inclusive economy»? GMCVO. 2022. URL: <https://www.gmcvo.org.uk/news/blog-whatdo-we-mean-%E2%80%98inclusiveeconomy%E2%80%9999> (дата звернення: 24.01.2025)
15. Stiglitz J. E. Great Divide: Unequal Societies and What We Can Do about Them. Norton & Company, Incorporated, W. W., 2016. 448 p.
16. The Rockefeller Foundation. Inclusive economies indicators: framework and methodology. 2016. 33 c. URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/wp-content/uploads/Inclusive-Economies-Indicators-Full-Report-DEC6.pdf> (дата звернення: 24.01.2025)
17. Tracking universal health coverage: first global monitoring report World Health Organization (WHO). URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564977> (дата звернення: 15.02.2025)
18. Ukraine Remains Resilient. The World Bank In Ukraine URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview> (дата звернення: 14.01.2025)
19. Waseem U., Hailiang Z., Xu Ni at all. Characterizing the Relationship between Education and Poverty: Mediating Role of China Pakistan-Economic Corridor (CPEC). *Journal of Service Science and Management*. 2020. Vol.13 No.6. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=104396> (дата звернення: 16.02.2025)
20. World Bank. Global economic prospects, June 2018: the turning of the tide? World Bank Publications, 2018. URL: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/730071618815170460/pdf/Overview.pdf> (дата звернення: 23.01.2025)
21. World Bank. World Development Report 2006: Equity And Development (World Development Report) (World Development Report). World Bank Publications, 2005. 240 c. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/435331468127174418/pdf/322040World0Development0Report02006.pdf> (дата звернення: 21.01.2025)

22. World Bank. World Development Report 2008: Agriculture and Development (World Development Report). World Bank Publications, 2007. 320 с. URL: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/587251468175472382/pdf/41455optmzd0PA18082136807701PUBLIC1.pdf> (дата звернення: 21.01.2025)
23. World Economic Forum. The Global Gender Gap Report 2024. World Economic Forum, м. Geneva. 2024. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf (дата звернення: 20.01.2025)
24. Абдуліна М. Адаптація робочих місць для людей з інвалідністю. *Економічна правда*. 6 березня 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697696/> (дата звернення: 20.01.2025)
25. Базиліук А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. № 1. С. 19–29.
26. Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 № 1190-р. *Законодавство України* : база даних / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#n22> (дата звернення: 25.01.2025)
27. Дідух С.М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України : монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 332 с.
28. Доповідь ООН «Людський розвиток для всіх і кожного». Human Development Reports URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/2016_human_development_report.pdf (дата звернення: 23.01.2025)
29. Індекси споживчих цін на товари та послуги. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.01.2025)
30. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну — дослідження Громадянської мережі ОПОРА. ОПОРА. 2023. URL: <https://www.oporua.org/viyna/kilkist-ukrayintsiv-ta-yikh-migratsiia-za-kordon-cherez-viinu-doslidzhennia-gromadianskoyi-merezhi-opora-24791> (дата звернення: 15.01.2025)
31. Макстон Г., Рандерс Й. У пошуках добробуту. Київ : Пабулум, 2017. 320 с.
32. Середня заробітна плата за даними ПФУ. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2024/> (дата звернення: 25.01.2025).
33. Степаненко С. В. Методичні домінанти становлення та розвитку інклюзивної економіки. *Бізнес-навігатор*. 2023. Випуск 3 (73). С. 94–100.
34. Судаков М., Лісогор Л. Ринок праці в Україні 2022–2023: стан, тенденції та перспективи. URL: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebrd_ukraine-lm-1.pdf (дата звернення: 20.01.2025).
35. Указ президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року". *Законодавство України* : база даних / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 16.12.2024).
36. Філіппова С. В., Єрмак С. О. Формування моделі інклюзивного розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8574> (дата звернення: 24.02.2025).

References:

1. Plan International UK. Act for girls: Girls' education – the facts. Available at: <https://plan-uk.org/act-for-girls/girls-education-the-facts>
2. Dabla-Norris, E., Kochhar, K., Suphaphiphat, N. et al (2015). Causes and consequences of income inequality: A global perspective. *IMF Staff Discussion Notes*, vol. 15. Available at: <https://doi.org/10.5089/9781513555188.006>
3. OECD. Foreign population. Available at: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-population.html>
4. OECD. Foreign-born population. Available at: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-born-population.html>
5. OECD. Foreign-born unemployment. Available at: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/foreign-born-unemployment.html>
6. United Nations Development Programme. (2023). Gender Inequality Index. Available at: https://hdr.undp.org/sites/default/files/2023-24_HDR/HDR23-24_Statistical_Annex_GII_Table.xlsx
7. International Labour Office. (2024). Global wage report 2024-25: Is wage inequality decreasing globally? Available at: https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-11/GWR-2024_Layout_E_RGB_Web.pdf
8. Nyquist, L., Neuburger, M., Patel, M., et al. (2020). The Zelensky phenomenon: Youth, social media and political engagement in Ukraine. *Bulletin of the Precarpathian University*. Political Science, vol. 14. Available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/6017>
9. International Labour Organization. (2016). World employment and social outlook: Trends 2016. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_513739.pdf
10. Pickett, K., Wilkinson, R. (2010). The spirit level: Why equality is better for everyone. London: Penguin.
11. Sachs, J. D. (2019). Why rich cities rebel. Project Syndicate. Available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/explaining-social-protest-in-paris-hong-kong-santiago-by-jeffrey-d-sachs-2019-10>
12. Sarfati, H. (2015). OECD. In it together: Why less inequality benefits all (332 p.). Paris. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/issr.12091>
13. Schwab, K., Zahidi, S. (2021). The future of jobs report 2020. World Economic Forum. Available at: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/>
14. Sharratt, B. (2022). What do we mean by “inclusive economy”? GMCVO. Available at: <https://www.gmcvo.org.uk/news/blog-whatdo-we-mean-%E2%80%98inclusiveeconomy%E2%80%99>
15. Stiglitz, J. E. (2016). The great divide: Unequal societies and what we can do about them. W. W. Norton & Company.

16. The Rockefeller Foundation. (2016). Inclusive economies indicators: Framework and methodology (33 p.). Available at: <https://www.rockefellerfoundation.org/wp-content/uploads/Inclusive-Economies-Indicators-Full-Report-DEC6.pdf>
17. World Health Organization. (2016). Tracking universal health coverage: First global monitoring report. Available at: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564977>
- World Bank. (2024). Ukraine remains resilient. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>
18. Waseem, U., Hailiang, Z., Xu, N. (2020). Characterizing the relationship between education and poverty: Mediating role of China Pakistan-Economic Corridor (CPEC). *Journal of Service Science and Management*, vol. 13(6). Available at: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=104396>
19. World Bank. (2018). Global economic prospects, June 2018: The turning of the tide? World Bank Publications. Available at: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/730071618815170460/pdf/Overview.pdf>
20. World Bank. (2006). World development report 2006: Equity and development. World Bank Publications. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/435331468127174418/pdf/322040World0Development0Report02006.pdf>
21. World Bank. (2008). World development report 2008: Agriculture and development. World Bank Publications. Available at: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/587251468175472382/pdf/41455optmzd0PA18082136807701PUBLIC1.pdf>
22. World Economic Forum. (2024). The global gender gap report 2024. Geneva: World Economic Forum. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf
23. Abdullina, M. (2023). Adaptatsiia robochykh mistis dlia liudei z invalidnistiu [Workplace adaptation for people with disabilities]. *Ekonomichna Pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697696/> (in Ukrainian)
24. Bazilyuk, A. V., Zhulyn, O. V. (2015). Inkliuzyvne zrostantia yak osnova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Inclusive growth as a basis of socio-economic development]. *Economy and Transport Management*, vol. 1, pp. 19–29. (in Ukrainian)
25. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Deiaki pytannia zabezpechennia dosiahnennia Tsilei staloho rozvytku v Ukraini. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.11.2024 № 1190-r [Some issues of ensuring the achievement of the Sustainable Development Goals in Ukraine (Order No. 1190-p)]. Legislation of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#n22> (in Ukrainian)
26. Didukh, S. M. (2020). *Inklyuzyvnyi rozvytok agroprodovolchyykh vertykalno-intehrovanykh kompanii Ukrainy : monohrafiia* [Inclusive development of agro-food vertically integrated companies of Ukraine: Monograph]. Odesa: Astroprint. (in Ukrainian)
27. United Nations Development Program. (2016). Human development for everyone. Available at: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/2016_human_development_report.pdf
28. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Indeksy spozhyvchyykh tsin na tovary ta posluhy [Consumer price indices for goods and services]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
29. OPORA. (2023). Kilkist ukraintsiv ta yikh mihratsiia za kordon cherez viinu – doslidzhennia Hromadianskoi merezhi OPORA [Number of Ukrainians and their migration abroad due to the war – research of the Public Network OPORA]. Available at: <https://www.oporaua.org/viyna/kilkist-ukrayintsiv-ta-yikh-migratsiia-za-kordon-cherez-viinu-doslidzhennia-gromadianskoyi-merezhi-opora-24791> (in Ukrainian)
30. Maxton, G., Randers, J. (2017). *U poshukakh dobrobutu*. [In search of prosperity]. Kyiv: Pabulum. (in Ukrainian)
31. Minfin. (2024). Serednia zarobitna plata za danymy PFU. [Average wage data from the Pension Fund of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2024/> (in Ukrainian)
32. Stepanenko, S. V. (2023). Metodychni dominanty stanovlennia ta rozvytku inkliuzyvnoi ekonomiky. [Methodological dominants of the formation and development of an inclusive economy]. *Business Navigator*, vol. 3, pp. 94–100.
33. Sudakov, M., Lisohor, L. (2023). Rynok pratsi v Ukraini 2022–2023: stan, tendentsii ta perspektyvy. [Labour market in Ukraine 2022–2023: State, trends and prospects]. Available at: http://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebd_ukraine-lm-1.pdf (in Ukrainian)
34. President of Ukraine. (2019). Ukaz prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 roku № 722/2019 "Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku" [On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030 (Decree No. 722/2019)]. Legislation of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (in Ukrainian)
35. Filippova, S. V., Yermak, S. O. (2019). Formuvannia modeli inkliuzyvnoho rozvytku ekonomiky [Formation of a model of inclusive economic development]. *Effective Economy*, vol. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8574> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 07.04.2025